

СКЛАД КІЛІЙСЬКОЇ КОМУНАЛЬНОЇ РАДИ ТА ЇЇ ДІЯЛЬНІСТЬ У ГАЛУЗІ МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ТА ТОРГІВЛІ В 1882–1917 РОКАХ

Статтю присвячено Кілійському міському самоуправлінню та його діяльності. В статті розглянуто склад Кілійської комунальної ради та її діяльність в галузі міського господарства та торгівлі в 1882–1917 роках, подано перелік посад. Наведено прізвища міських голів(примарів) та склад комунальної ради в 1882–1883, 1885, 1893, 1897, 1903, 1899, 1901–1903, 1907, 1911–1914, 1916 роках. Подано кількість населення міста в 1881–1914 роках, його поділ. Надано данні різних років про площу міста, кількість міської землі, промислових та торгових закладів, вулиць, провулків, житлових будівель з різного матеріалу, ліхтарів. Наведено бюджети 1881, 1885, 1891, 1912 років.

Наведено тексти обов'язкових постанов, що регулювали питання міського господарства та торгівлі. Автор дійшов висновку, що на початку ХХ століття Кілія стала одним з найбільших торговельних міст на Дунаї, а більшому розвитку благоустрою міста і торгівлі сильно чинили перепону діючі тут застарілі румунські закони.

Ключові слова: Кілійська комунальна рада; населення; бюджети; міське господарство; торгівля; обов'язкові постанови.

З історії малих міст та сіл складається історія країни, народу. Автор вважає доречним назвати прізвища міських голів (примарів), розкрити склад Кілійської комунальної ради та її діяльність в галузі міського господарства та торгівлі в 1882–1917 роках у місті Кілії.

У 1878 році, після поразки Туреччини у війні, Ізмаїльський повіт з дунайськими портами знову повернуто Росії. Пожвавилася торгівля. Швидко збільшувалася кількість населення[1; 2, с. 480].

Кілійську міську управу та комунальну раду очолював міський голова(примар), ним був на 1882 рік [3, с. 49–50] та 1883 [4, с. 124] – Дмитро Єгорович Борисов, його помічник Григорій Васильович Іванов. Члени Кілійської комунальної ради на 1882 рік: Захарій Федорович Акулай, Василь Єгорович Бостан, Вікул Осипович Смирнов, Прокопій Васильович Корнієнко, Данило Гнатович Андріанов, Євтихій Федорович Степаненко, Йосип Михайлович Чебанов. Секретар, Іван Олександрович Адлер. Реєстратор О. І. Мічу. Виконуючий справи бухгалтера І. М. Мілоський, виконуючий справи помічника бухгалтера М. О. Воскресенський. Базарний наглядач

Н. Ф. Гошовський. Агент управи Георгій Пинтя [3, с. 49–50]. Склад комунальної ради на 1883 рік був таким самим та додатково – Є. Ф. Степаненко. Всі посади теж були зайняті тими ж посадовцями [4, с. 124].

В 1885 році міський голова(примар) Кілії, Федір Семенович Зарзар. Помічники його, Сергій Олександрович Денисов. Члени Кілійської комунальної ради на 1885 рік: З. Ф. Акулай, Д. Є. Борисов, В. Є. Бостан, В. М. Соловійов, Й. М. Чебанов, К. І. Пономаренко, В. Г. Максименко. Секретар, І. Адлер. Реєстратор М. О. Воскресенський. Бухгалтер Т. Василенко [5, с. 107]. На 1888 рік – виконуючий справи міського голови, Дмитро Єгорович Борисов. Члени комунальної ради: З. Ф. Акулай, Й. М. Чебанов. Виконуючий справи секретаря, М. О. Воскресенський [6, с. 103].

В 1893 році – міський голова, Іван Віссаріонович Бостан. Члени комунальної ради в 1893 році: Павло Еммануїлович Хіонудакі, Григорій Васильович Іванов, Олексій Григорович Кравченко, Данило Гнатович Андріанов, Єлефтерій Петрович Ніколенко, Василь Федорович Кожухарів, Федір Костянтинович

Мономан. Секретар, М. О. Воскресенський. Бухгалтер, Костянтин Григорович Лупанов [7, с. 67].

У 1897 [8, с. 77], 1899 році [9, с. 83] міський голова, Захарій Федорович Акулай; його помічник Іов Георгійович Ніколаєв. Члени комунальної ради на 1897 рік: Георгій Мартинович Пенков, Тимофій Васильович Несторенко, Михайло Іванович Топалов, Євфим Микитович Биков, Федір Іванович Мурьян, Григорій Васильович Заярченко. Секретар, М. В. Воскресенський. Бухгалтер, К. Г. Лупанов. Реєстратор, А. А. Лихомський. Приймальник зборів Г. Д. Борисов. Архіваріус, Н. Ф. Гошовський [8, с. 77]. На 1899 рік посадовці були ті самі та інший реєстратор – П. К. Зорін [9, с. 83].

В 1901 [10, с. 79–80], 1902 [11, с. 85], 1903 роках [12] міським головою Кілії був Іван Віссаріонович Бостан. Члени комунальної ради на 1901 рік: Георгій Антонович Гілли, Павло Еммануїлович Хіонудакі, Еммануїл Стаматійович Вардіракі, Іван Іванович Самарян 1-й, Тимофій Георгійович Бринза, Елефтерії Петрович Ніколенко, Єфрем Микитович Биков. Секретар, М. О. Воскресенський. Бухгалтер, К. Г. Лупанов. Приймальник зборів, Г. Д. Борисов. Реєстратор, П. К. Зорін [10, с. 79–80]. Члени комунальної ради на 1902 рік: Е. С. Вардіракі, Т. Г. Бринза, Е. П. Ніколенко, Є. М. Биков. Секретар управи: М. О. Воскресенський. Посадовці були ж ті самі як на 1901 рік [11, с. 85]. У 1903 році склад комунальної ради та всі посадовці залишалися ті самі [12].

Кінець 1903 року ознаменувався в Кілії подією рідкісною в житті не тільки в провінційних, але і в столичних містах Російської імперії. На виборах, що проходили по 1-й колегії(розряду) приймала участь жінка, вдова Наталія Андріянова, допущена до участі у виборах, що відбулися під головуванням міського голови. Таким чином, кілійці вирішили вже питання про призначення за жінками виборчих прав на міських виборах, хоча питання це не вирішене ще компетентною владою. Вибори ці опротестовано і, по всій ймовірності, будуть подані касації земським комітетом.

Міським головою в кінці 1903 року, до загального задоволення, благочесливих громадян нашого міста, обрано Георгія Антоно-

вича Гіллиса, управляючий багато років маєтком графині Толстої. Погляди кілійців звернені тепер на нового свого представника, людини достатньо енергійної, на якого покладають великі надії відносно благоустрою міста і впорядкування взагалі міського господарства [13].

У 1907 році виконуючим обов'язки міського голови був Ананій Семенович Занзар. Члени комунальної ради на 1907 рік: І. В. Бостан, Ф. К. Матоман, М. М. Соловйов, Є. П. Ніколенко і П. Г. Швайка. Секретар, М. К. Прісенко, бухгалтер, М. О. Воскресенський, приймальник зборів, Г. Д. Борисов [14, с. 113–114].

У 1911 р. [15, с. 310], 1912 р. [16, с. 258], 1914 р. [17, с. 317] роках міський голова Кілії, І. В. Бостан; його помічники в 1911 р.: П. М. Кебап і В. Н. Романенко [15, с. 310], в 1914 році – П. М. Кебап і П. Г. Швайка [17, с. 317]. Члени Кілійської комунальної ради на 1911 рік: П. М. Кебап, Б. Н. Романенко, Т. Г. Бринза, П. С. Тарнакоп, А. Г. Вардаракі, Ф. К. Мономан і П. Г. Швайка. Секретар управи і комунальної ради, Ф. І. Неборський, бухгалтер, В. А. Троїцький, приймальник зборів, Г. Г. Єрецький, завідувачі справами: В. А. Кожухар і О. Г. Чебанов, реєстратор, М. С. Акулай [15, с. 310]. Члени Кілійської комунальної ради на 1914 рік: П. М. Кебап, П. Г. Швайка, А. Г. Вардаракі, К. М. Акулай, Є. М. Биков, Е. П. Ніколенко, П. Г. Заярченко, І. М. Шутенко. Секретар, К. М. Олександров; бухгалтер, Г. Г. Єреуній; касир, Й. О. Вальков; завідувачі: військовим і паспортним столом О. Г. Чебанов; справами, В. А. Кожухар; реєстратор, Д. П. Рудь [17, с. 317].

Міський голова Кілії в 1916 році – Костянтин Михайлович Акулай (тимчасово виконуючий обов'язки); його помічник – Ананій Семенович Зарзар. Члени Кілійської комунальної ради на 1916 рік: А. Г. Вардаракі, Є. М. Биков, А. С. Зарзар, Ієремія Федорович Казак, Євтихій Ієреміїович Білоус, Пантелій Григорович Піроженко. Секретар – К. М. Олександров; бухгалтер – В. А. Кожухар; касир – Й. О. Вальков; завідувачі: військовим і паспортним столом – О. Г. Чебанов; справами – Ф. О. Бабченко; реєстратор – Ксенія Іванівна Ісаченко; міський технік – Д. І. Волков [18, с. 170–171].

Кілія (власне Кілія Нова, в протилежність Старій Кілії) – місто Бессарабської губернії, Ізмаїльського повіту, при Кілійському гирлі Дунаю, на межі Ізмаїльського і Аккерманського повітів, на невисокому схилі лівого берегу Дунаю [19, с. 57]. Відстань від Кілії до Кишинєва 365 верст [7, с. 9], до повітового міста Ізмаїла 75 [4, с. 43–44], 55 верст по річці до Ізмаїла [12]. В 1881 році – 4 церкви, 2 синагоги, нежитлових споруд 588, митниця, 83 лавки з річним обігом в 221900 рублів, 40 шинків. Кількість будинків за відомостями до 1881 року – 1197 [4, с. 43–44].

У 1894 році в місту належало 10097 десятин землі (із них зручної 8897 десятин). Усіх торгових місць в 1891 році було 119, із загальною сумою обігу в 375800 рублів, 2 гончарних заводи з обігом в 9000 рублів, 3 парових і 72 вітряних млини, з добовим виробництвом близько 200 четвертей. В останній час торгівля в Кілії сильно оживилася; вона починає суперничати із Ізмаїлом [19, с. 57]. 1897 рік – торгових закладів 120; два гончарні і 2 цегельних заводи [20, с. 728]. 1917 рік – 2 лісопильних заводи [21, с. 557]. Землі в місті Кілія на 1903 рік всього 10,097 десятин, з них: 1,400 – незручної; понад 250 – під заселенням фортеці й міста і не більше 50 десятин садів [12]. Ярмарки в місті Кілія в середині XIX ст.: перша 9 травня – 28000, друга 14 жовтня – 32000 рублів сріблом [22, с. 24]. В Кілії Парасковинський ярмарок з 14 жовтня по 24 листопада [18, с. 59].

Кількість жителів за відомостями до 1881 року – 5324 [4, с. 43–44], з них: православного духовенства білого: 21 чоловік, 19 жінок; міщан 4452 чоловіків, 3572 жінок [4, с. 52–53; 23, с. 37]. У 1894 році в Кілії було жителів 9741 (4798 чоловіків і 4943 жінки) [19, с. 57]. За переписом 1897 року, всього 11703 (5880 чоловіків і 5823 жінок) [20, с. 728]. Уже в 1897 році налічувалося 11618 жителів, у тому числі 11017 міщан, 306 селян, 88 дворян, 40 служителів культу, решта належала до інших станів. Національний склад мешканців Кілії був такий: 4555 українців, 2200 росіян, 2495 молдаван, 2144 євреї, 87 болгар та інші [1]. 1898 р. – 12014 [9, с. 7], 1901 р. – 12305 (чоловіків 6295, жінок 6010) [11, с. 8], на 1 січня 1902 р. – 12900 [12], 1912 р. – 17200 (руські, молдова-

ни і євреї) [21, с. 557], на 1 січня 1914 р. – 17976 (9090 чоловіків і 8886 жінок) [18, с. 9].

Наведемо прибутки Кілії в 1881 році – 23364,93, витрати – 21555,89, недоїмки – 9052,47, наявні 1809,3 [4, с. 66–67]. Прибуток в 1891 році 42081 руб., витрати 31450, запасний капітал 57573, в недоїмці 34250 рублів [19, с. 57]. Прибутки міста в 1912 році рівнялися 95527, витрати – 93123 рублі [21, с. 557]. В Кілії митний пункт [19, с. 57; 20, с. 728; 21, с. 557].

На початку XX століття Кілія стала одним із найбільших торговельних міст на Дунаї. Якщо торгівля зерном висувала Кілію в число провідних російських дунайських портів, то в промисловому відношенні вона дуже відставала. Робітничий клас Кілії був малочисельним, існували лише парові млини та лісопильні, невеличкі цегельні і черепичні заводи [1–2].

В Кілії в 1910 році було 16000 душ. Більше половини – 58,2 % – складають росіяни, потім ідуть молдовани 21,5 %, євреї – 18,4 %; і всі решта – 1,9 %. Кілія володіла 4790,75 десятин землі. Під містом знаходилося 8 квадратних верст землі. Вулиць і провулків нараховується 35. Вулиці з мостовими простягаються на 5,2 версти. Міських площ 3. Із 2600 житлових будівель чамурні будівлі складають 79 %, напівкам'яні – 16 і кам'яні – 5. Вулиці освітлювалися 39 керосиновими і 17 гасово-калійними ліхтарями. Вода доставлялася із Дунаю водовозами. В комерційній мірі Кілія являла собою видний торговий і портовий пункт на Дунаю, який обслуговуючи понад 50 оточуючих поселень, експортував щорічно від 5 до 9 мільйонів пудів зернового хліба на закордонні ринки. Більшому розвитку благоустрою міста, за словами міської управи, сильно чинили перепону діючі тут застарілі румунські закони [24, с. 12].

Наведемо, для прикладу, дані кошторису міста Кілія на 1885 рік, ухваленому 12 жовтня 1884 року. Прибутки з міського майна: з хліборобних ділянок 5000 рублів, з виноградних садів та городів 1500, з пересувних лавок, столів і рундуків на базарних площах 50, з місць, що відводилися під: будівництво 600, гойдалки, балагани та інше 10, з кінних і вітряних млинів 117, на базарних площах зайнятих рундуками для продажу квасу і інших напоїв 30, з парових млинів 75, склада-

ми будівельного лісу і оздоблювальними матеріалами 500, склади капусти і різної городньої землі 100, тимчасову дрібну торгівлю на базарних площах 100, тимчасові балагани на ярмаркових площах 200, льодниками 50, м'ясними лавками 100, для устрою цегельних і черепичних заводів 200. З другого відділення: процентного збору з торгових документів і патентів 1000, міського оціночного збору з нерухомого майна жителів міста 1000. Прибуток від відкупних статей: з привезених в місто спиртних напоїв, виноградних вин, пива, меду, петролеуму, дьогтю і смоли 5277, з привезених плотів лісних матеріалів, міських терезів, мір і мундштука і з м'ясопромисловців за забій скота в міській бійні 1021. Різні прибутки: бубличних і хлібних пекарень 25, зі свічних і мильних заводів, а також із заводу для виробництва зельтерської води 30, з трактирних і чайних закладів, харчевень і постійних дворів 600, з самовільно захопленої міської піхотної землі 688,11, отримано недоїмок 4000 рублів. Всього прибутки міста Кілії на 1885 рік склали 39667,60 рублів.

Витрати на 1885 рік. На утримання міської управи 5244, на наймання будинку під приміщення міської управи 250, на опалення і освітлення споруд: міської управи, кордегардії і казарми, зайнятої службовцями пожежної команди 100, на очищення міських вулиць від падалі і знищення бродячих собак 30, на освітлення міських вуличних ліхтарів і їх ремонт 580, на придбання необхідних для міської управи меблів і ремонт старих 50, на утримання сажотруса 120, на ілюмінацію міста в урочисті дні 100, на очищення ретирадних місць у міських спорудах 10. Глава 7. На утримання пожежної частини 1975, на утримання нічної сторожі 2460, на утримання двох агентів для стягнення податей і міських зборів 480. Глава 9. На ремонт міських споруд 100, на страхування міських споруд 202,22, на капітальний ремонт споруд під приміщення міської управи і управління пристави, з влаштуванням при ньому кам'яної огорожі і двох воріт 5000, на утримання в справності вулиць і площ, а також на ремонт мостів і доріг 300, на влаштування шосе по Великій Дунайській вулиці 420. Всього витрати Кілії в 1885 році склали 39168,74 рублі [25].

Обов'язкові постанови про порядок нумерації будинків в місті Кілії від 13 (26) вересня 1911 року. В постанові 4 пункти. Домовласники міста Кілії і його пере місць зобов'язані за свій рахунок вивішати на будинках, а власники пустопорожніх місць – на парканах таблиці з порядковими номерами, назвою вулиць й ім'ям та прізвиськом власників. Нумерація будинків встановлюється з правої сторони вулиці, рахуючи від фортеці і від річки Дунаю, непарними числами, а з лівої – парними. Нумерацію будинків по вулицях: Великій та Малій Дунайській, Телеграфній, Фортчній, Степовій, Набережній, Лісній, Молдавській, Капличній, Поштової, Єврейській, Старорізничій, Ново – Базарній, Покровській, Ізмаїльській і Ковальській і по провулках Безіменному і Тупому зберегти колишню. Власники кутових будинків зобов'язані за свій рахунок вивісити на кутах своїх будинків, крім вказаних вище номерів, також таблиці з назвою перехресних вулиць. Якщо після встановлення нумерації будинків всередині кварталу утвориться шляхом розділу дворового місця, нове домоволодіння, то останньому присвоюється номер розділеного дворового місця з додаванням літери в алфавітному порядку [26].

Згідно «Доповнення обов'язкових постанов про покращення санітарних умов міста Кілія від 15 (28) листопада 1913 року», кожен домовласник міста зобов'язаний щоденно, своїми засобами, здійснювати очищення прилеглої до його будинку частини вулиці, до половини ширини її, від сміття і трави, при чому зметене з вулиці і тротуарів. Сміття і зрублена трава повинні бути звалені в купи на замошених вулицях на лотках мостових, на незамошених – у стороні від проїзної частини вулиці. Вивезення сміття у встановлене для звалища місце відбувається засобами міської управи. Забороняється селянам оточуючих сіл і жителям передмість, що привозять в місто, для продажу, зерновий хліб, зупинятися після продажу і зсипання хліба, для корму коней, на вулицях і площах міста [27]. Незважаючи на постанови та роз'яснення відбувалися пожежі. В Кілії 9 січня у дворі місцевого жителя Петра Ніяченко від несправного утримання димової труби відбулася пожежа, що знищила дах будинку [28].

Обов'язкові постанови для пивних лавок з продажем напоїв на розлив і на виніс, але без продажу гарячої їжі і для тимчасових буфетів з продажем пива в місті Кілії від 4 (17) березня 1908 року детально регламентували пивну торгівлю в місті. В постановах 14 статей. Пивні лавки повинні бути влаштовані на першому поверсі й в світлих напівпідвальних приміщеннях. Вхід у заклад повинен бути з вулиці, площі чи проїзної дороги. При вході для відвідувачів в пивну лавку повинен знаходитися ліхтар. По зразку міських, з надписом «пивна», який запалюється з настанням сутінків. Пивна повинна складатися із однієї чи декількох кімнат, загальною площею не менше 8 квадратних сажнів. Висота кімнати повинна бути в місті не менше 4 аршинів, а в передмістях 3,5 аршинів. Кімнати закладів повинні знаходитися в безпосередньому внутрішньому зв'язку між собою. Для зберігання напоїв повинно бути влаштовано спеціальне пристосування, причому якщо є люк для спуску в льох чи льодник, то такий повинен бути огорожений. В пивній лавці крім столів і стільців повинна знаходитися стійка, буфетна шафа і годинник. Встановлені торгові документи, оголошення про години торгівлі, обов'язкові постанови і преїскуранти вивішуються на видному для відвідувачів місці. М'які меблі чи ліжка в кімнатах пивних не допускаються. В пивних лавках повинно дотримуватися чистота і охайність. Посуд, що подається відвідувачам, повинен бути чистий, стакани повинні промиватися шприцом. На працівниках повинні бути чисті передники.

У пивних лавках і в тимчасових буфетах дозволяється продаж тільки холодних, так званих, маркітантських закусок, які повинні бути виставлені на стойці і покриті сітчастими чи скляними ковпаками. Ніяких пристосувань для підігріву блюд, сосисок і тому подібного в пивних лавках не допускається. Забороняється тримати в служінні осіб молодше 18 років, а також осіб, що мають заразні чи перехідні хвороби. Прислуга пивних повинна бути твереза і ввічлива в спілкуванні з відвідувачами. В приміщенні закладів забороняється проживання будь – кому, не виключаючи господаря чи його прикажчика і тільки для охорони майна закладу, дозволяється залишатися там кому-небудь із них на

ніч і взагалі в той час, коли зачинений заклад, з тим, однак, щоб в приміщенні не було влаштовано для ночівлі ніяких особливих пристосувань. Квартира прикажчика чи господаря безпосереднього внутрішнього сполучення з пивною лавкою мати не може. Також не допускається ніякого сполучення лавки з яким-небудь іншим торговим приміщенням. Торгівля пивом виключно на виніс і в тимчасових буфетах, що відкриваються на літні гуляння в замських місцях чи на вечорах, надаються без дотримання, встановлених обов'язкових постанов і розмірів приміщень для розпивочних пивних лавок. При кожній пивній обов'язково повинен бути влаштований пісуар для відвідувачів. Пивні лавки ні під яким виглядом не можуть бути відчинені в тих кварталах, де є церкви, молитовні будинки чи навчальні заклади [29].

4 (17) березня 1908 року було прийнято «Обов'язкові постанови для пивних оптових складів міста Кілія». В постановах 5 статей. Приміщення для оптових складів пива повинні утримуватися в чистоті і охайності, для чого їх необхідно щоденно провітрювати для усунення в них сирості. Крім пива в діжках, інші напої і припаси в цих приміщеннях зберігати заборонено. Оптові склади пива і меду, що відкриваються в місті, повинні мати для свого приміщення кам'яні льохи на кам'яних склепіннях настільки глибокі, щоб зимою давати необхідне тепло, а влітку прохолоду. Льохи повинні бути поштукатурені і побілені. При оптових складах пива (льохах) повинно бути для купівельних угод не менше однієї світлої і пристойно мебльованої кімнати. Кімната ця не може слугувати приміщенням для житла, а повинна бути призначена виключно для відвідувачів по купівельним угодам. У приміщеннях для оптових складів пива і в кімнатах для ділових угод не повинно бути допущено ніяких забав і розваг, а також не дозволяється пити пиво. В конторах не повинно бути інших меблів, крім столу для заняття завідуючого складом і не більше трьох стільців для відвідувачів [29].

«Доповнення наявних у Кілії обов'язкових постанов, виданих 13 вересня 1896 року, про порядок здійснення торгівлі на базарах, площах і Торговій вулиці, в місті Кілії 27 листопада (10 грудня) 1915 року» дуже

детально регламентували торгівлю. В постановах 6 пунктів. Базарні площі міста Кілії і Торгову вулицю (колишню Дунайську) розмежувати на 29 ділянок, які за родом торгівлі розподілити відповідним чином: ділянка № 1 під кіоск для продажу зельтерської води і солодошів, № 2 ковбас, 3 під рундуки для продажу квасу, 4 під палатки для торгівлі готовим взуттям, 5 під столи для продажу кіс, землеробських знарядь й інших скоб'яних товарів, 6 під рундуки для продажу печеного хліба, 7 під столи для торгівлі бакалійними товарами, 8 – бринзи і масла, 9 – тулубами, 10 – шапками і фуражами, 11 – картоплею і соняшником, 12 під столи для торгівлі хлібом, 13 – старими речами, 14 – меблями, бочками і тому подібними столярними і бондарними виробами, 15 під столи і тому подібні прилаштування для торгівлі свіжою і соленою рибою, 16 – капустою, 17 – фруктів, 18 – лимонів і апельсинів, 19 – бубликів і калачів, 20 – дрібного галантерейного товару, 21 – шкірами і постоломи, 22 – шорними виробами, 23 – картин і ікон, 24 – простонародних речей і мануфактури, 25 – рогожами, гончарними виробами і вапном, 26 – деревним вугіллям, 27 – обжерний ряд, 28 під дрібну торгівлю зеленню, прянощами і т. п., 29 під торгівлю птахами, яйцями і тому подібними сільськогосподарськими продуктами.

Торгівцям на базарних площах і Торговій вулиці в базарні дні дозволяється займати місця для торгівлі тільки за вказівкою осіб, уповноважених на те міською управою, при чому всяке пересування з одного місця на інше по свавіллю торговців забороняється, як рівно забороняється займати місце більше вказаних торговцю розмірів. Платня за користування відведеними на базарних площах і Торговій вулиці місцями повинна стягуватися тільки в тому випадку, якщо торговцю відводиться у виключне користування особливі одні й ті самі, в точно визначених розмірах, ділянки для здійснення торгівлі на протязі більш чи менш тривалого терміну, хоча б і без влаштування на них будь якого приміщення. Окремим місцем визнаються місця зайняті одним постійним балаганом, рундуком, столом, скринєю і іншими пристосуваннями для торгівлі без відносності до величини зайнятої площі, за виключенням торговців рогожами, які можуть займати мі-

сця не більше 2-х квадратних сажнів. У кожного окремого місця, балагану, рундука і іншого може бути один торговець з одним підручним чи прикажчиком. Кожен зайвий (більше одного) продавець чи прикажчик рахується за окремого торговця з окремим місцем.

Молочні продукти: сметана, кисле молоко в горщиках (сир), бринза в горщиках, а також птиця, яйця, овочі й інші товари, вироби і сільськогосподарські продукти без всякої різниці в тому, чи власні ці вироби і вироби торговців, чи перекуплені, від оплати збором за користування місцями на базарах звільняються при умові, якщо торгівля відбувається не з постійних приміщень, а із тих, що зупинилися тимчасово на базарах возів, із землі, лотків й інше [30].

Обов'язкові постанови про умови відкриття в місті Кілії складів для короткочасного зберігання кісток, надалі до відправки їх на кісткообпалювальні заводи від 7 (20) листопада 1912 року. В постановах 7 пунктів. Склади для зберігання кісток повинні влаштуватися в окремих нежитлових кам'яних спорудах. Приміщення повинно бути потрібним чином влаштовано і обладнано, а саме: повинно мати належну вентиляцію і непроникну підлогу і завжди в достатній кількості воду. У випадку, якщо в Кілії буде влаштовано водопровід, то в складах кісток неодмінно повинен бути влаштований водопровідний кран і проведена вода. На складах повинні бути прийняті тільки кістки, при чому – ні в складі, ні біля нього, не дозволяється здійснювати сортування кісток від ганчір'я чи інших речей. Промивання чи інше очищення кісток в складі не допускається, а повинна здійснюватися поза складу і в далині від заселених місць. Склад призначено для короткотермінового зберігання кісток на протязі не більше двох діб і в кількості не більше сто пудів одночасно. Після відправки кісток, приміщення складу кожен день повинно піддаватися чищенню і миттю. Перевезення кісток із складів на заводи повинно здійснюватися в особливих закритих возах, обшитих всередині оцинкованим залізом, без дірок і щілин [31].

«Обов'язкові постанови Ізмаїльського земського комітету для жителів міста Кілія про заборону вивезення з полів в нічний час

скошених хлібів» від 19 липня (1 серпня) 1915 року забороняли жителям міста Кілії – хліборобам звозити скошений з полів хліб вночі від заходу і до сходу Сонця [32].

Кілія залишалася невпорядкованою і відсталою в промисловому відношенні і перед війною. В 1914 році кам'яна набережна порту була завдовжки 75 сажнів, а в місті забруковано лише 3 вулиці. Воно не мало водопроводу, погано освітлювалось. В місті було 83 приватні крамниці і 40 шинків. Із початком Першої світової війни Кілія стала приф-

ронтовим містом [1–2]. Таким чином, ми бачимо прізвища міських голів(примарів), персональний склад Кілійської комунальної ради, управи, всі посади, прізвища посадовців, головні обов'язкові постанови комунальної ради в галузі міського господарства та торгівлі в 1882–1917 роках, це дозволяє персонально, конкретно побачити міських діячів того часу, зрозуміти, оцінити їхню роботу, діяльність на ниві міського господарства та торгівлі.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Історія міст і сіл Української РСР. Одеська область. – К. : Головна редакція УРЕ АН УРСР, 1969. – 911 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://imsu-odesa.com/mista-i-sela-odeskoi-oblasti/reniiskyj-gajon/reni.html?start=5>.
2. Історія городів і сел Української ССР. Одеська область. – К. : Главная редакция УСЕ АН УССР, 1978. – 866 с. – с. 480.
3. Бессарабский Адрес – Календарь на 1882 год. Кишинев. – С. 49–50.
4. Бессарабский Календарь на 1883 год. Год первый. Кишинев. – С. 124.
5. Бессарабский Календарь на 1885 год(простой). Год третий. Кишинев. – С. 107.
6. Бессарабский Календарь на 1888 год(высокосный). Год шестой. Кишинев. – С. 103.
7. Бессарабский Адрес – Календарь на 1893 год(простой). Год одиннадцатый. Кишинев, 1892. – С. 67.
8. Бессарабский Адрес – Календарь на 1897 год(простой). Год пятнадцатый. Кишинев. 1896. – С. 77.
9. Бессарабский Адрес – Календарь на 1899 год(простой). Год семнадцатый. Кишинев. 1898. – С. 83.
10. Бессарабский календарь на 1901 год(простой). Год девятнадцатый. 1900. – С. 79–80.
11. Бессарабский Адрес – Календарь на 1902 год. Кишинев. 1901. – С. 85.
12. Бессарабия(издание 1903 г.) Графический, исторический, статистический, экономический, этнографический, литературный и справочный сборник «Бессарабия» (под редакцией Крушевана П.). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://oldchisinau.com/lib/bessarabia/bessarabia01.html>.
13. БГВ. – 1904. – 13(26) января.
14. Бессарабский Адрес – Календарь на 1907 год(простой). Год двадцать пятый. Кишинев. 1906. – С. 113–114.
15. Адрес – календарь Бессарабской губернии на 1911 год. Год 29 – й. Кишинев. – С. 310.
16. Вся Россия. 1912. Т. 1. – С. 258.
17. Иллюстрированный Адрес – Календарь Бессарабской губернии на 1914 год. Год 32 – й. Кишинев. 1913. – С. 317.
18. Адрес – календарь Бессарабской губернии на 1916 год. Год 34 – й. Кишинев. 1916. – С. 170–171.
19. Энциклопедический словарь. Том 29. С-Петербург. 1895. – С. 57.
20. Большая Энциклопедия. Том 10. С-Петербург. 1902. – С. 728.
21. Новый Энциклопедический словарь. Том 21. Петроград. – С. 557.
22. Ярманки, или сухопутные рынки Новороссийского края. А. А. Скальковского. 1855. – С. 24.
23. В.И. Жуков. Города Бессарабии(1861 – 1900 гг.) Очерки социально-экономического развития. Ответственный редактор член-корреспондент АН СССР Я. С. Гросул. Академия Наук Молдавской ССР. Институт Истории. Издательство «Штиинца». Кишинев. 1975. – 290 с. – С. 37.
24. Обзор Бессарабской губернии за 1910 год. Кишинев. 1911. – С. 12.
25. Бессарабские губернские ведомости(далі – БГВ). – 1884. – 29 ноября.
26. БГВ. – 1911. – 13 (26) сентября.
27. БГВ. – 1913. – 15 (28) ноября.
28. Бессарабец. – 1902. – 26 января (8 февраля).
29. БГВ. – 1908. – 4 (17) марта.
30. БГВ. – 1915. – 27 ноября (10 декабря).
31. БГВ. – 1912. – 7 (20) ноября.
32. БГВ. – 1915. – 19 июля (1 августа).

Коваль Г. П., Новосафронівка, Новоодесський район, Николаєвська область, Україна

**СОСТАВ КИЛИЙСКОГО КОММУНАЛЬНОГО СОВЕТА И ЕГО ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ
В ОБЛАСТИ ГОРОДСКОГО ХОЗЯЙСТВА И ТОРГОВЛИ В 1882–1917 ГОДАХ**

Статья посвящена Килийскому городскому самоуправлению и его деятельности. В статье рассмотрены состав Килийского городского совета и его деятельность в области городского хозяйства и торговли в 1882–1917 годах. Приведены фамилии городских голов(примаров) и состав коммунального совета в 1882–1883, 1885, 1893, 1897, 1899, 1901–1903, 1903, 1907, 1911–1914, 1916 годах. Дано количество населения города в 1881–1914 годах, его распределение. Поданы данные разных годов о площади города, количестве городской земли, промышленных и торговых заведениях, улиц, переулков, жилищных строений из разного материала, фонарей. Приведены бюджеты 1881, 1885, 1891, 1912 годов.

Наведены тексты обязательных постановлений, что регулировали вопросы городского хозяйства и торговли. Автор дошел к выводу, что в начале XX столетия Килия стала одним из крупнейших торговых городов на Дунае, а большему развитию благоустройства и торговли сильно препятствовали действующие здесь устаревшие законы.

Ключевые слова: *Килийский коммунальный совет; население; бюджеты; городское хозяйство; торговля; обязательные постановления.*

Koval G., Novosafronivka, Ukraine

**THE KILIYA MUNICIPAL COUNCIL AND ITS ACTIVITIES IN THE FIELD OF MUNICIPAL ECONOMY
AND TRADE IN 1882–1917 YEARS**

The article is devoted to Kiliya city government and its activities. In the article we investigate the Kilia municipal Council and its activities in the field of municipal economy and trade in 1882–1917. We give the names of mayors and the Board of public utilities in 1882–1883, 1885, 1893, 1897, 1899, 1901–1903, 1903, 1907, 1911–1914, 1916 years. The article reveals that the women's participation in the elections was a rare event in the life not only provincial but also the capital cities of the Russian Empire. We present the list of positions in the municipal and executive Council: Secretary, accountant, examiner fees, the Registrar, heads of business, military and passport offices, city technician that is different from directions of work of municipal Council. It is established that the city had two fairs.

Рецензенти: *д-р. іст. наук, професор Котляр Ю. В.
д-р. іст. наук, професор Сінкевич Є. Г.*

© Коваль Г. П., 2016

Дата надходження статті до редколегії 29.02.2016